

A LENGYEL–MAGYAR VEGYES KRÓNIKA

Tóth Péter

A legzagyvább compilatio, amelyet az elég zagyva lengyel források között találunk;¹ a középkori történetírás egyik legzavarosabb alkotása² – hogy csak kettőt idézzünk a korszakkal foglalkozó legkiválóbb kutatók véleményéből arról a műről, amelynek fordítását az olvasó a kezében tartja. S való igaz, hogy a lengyel–magyar vegyes krónika a Hartvik püspök által írt Szent István-legendából, valamint a tizenegyezer szűz legendájából átvett részleteket nem számítva, hemzseg az olyan tévedésektől, amelyek teljesen ellentmondanak a bíteles tényeknek és amelyek miatt a kutatás teljesen figyelmen kívül hagyta és hagyja is ezt az alkotást – amely azonban mégis csak egyike Magyarországgal foglalkozó igen kis számú középkori történeti munkáknak és mint ilyen, méltó kell, hogy legyen a figyelemre.

A vegyes krónikának négy kézírata ismert: ebből három a hosszabb változat (a jelen fordítás is ezt a hosszabb változatot tartalmazza), a negyedik a rövidebb. Mind a négy kéziratot lengyelországi gyűjteményekben őrzik, illetve őrizték (a Zamojski, a Czartoryski, a Krasinski és az Ossolinski könyvtárban).³ A rövidebb változat egyébként a hosszabb kivonata, amelyet a Hartvik-féle Szent István-legendából átvett részlettel egészített ki a szerzője.

A krónika hosszabb változatának hat, rövidebb változatának két régebbi kiadása van; az előbbieket közül Endlicher és Stanisław Pilat kiadása később reprint formában is megjelent.⁴ A modern kritikai kiadás elkészítése Karácsonyi Béla nevéhez fűződik.⁵

Mindebből látható, hogy textológiai szempontból a kutatás a helyén kezelte a krónikát; annál inkább adós maradt azonban a tartalmi elemzésével. Ezt a hazai történészek a hiteltelen adatok miatt nyilván fölöslegesnek ítélték; eddig csak külföldi kutatók foglalkoztak a mű ilyen szempontú, monografikus igényű elemzésével.⁶ Úgy tűnik, Karácsonyi Béla tervei között szerepelt egy ilyen munka: legalábbis erre utal, hogy a textológiai elemzést egy nagyobb tanulmány kezdő fejezeteinek szánta.⁷ Arról azonban, hogy terve legalább csak részleteiben is megvalósult volna, nincsen tudomásunk.

¹ Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt I—II. Budapest, 1899. I. kötet, 382. p.

² Györffy György: István király és műve. Budapest, 1977. 282. p.

³ A kéziratok átfogó ismertetését lásd Karácsonyi Béla: Tanulmányok a magyar–lengyel krónikáról. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Historica, tomus XVI. Szeged, 1964. Mindezt kivonatosan megismétli a krónika kritikai kiadásában (3—5. p.)

⁴ A kiadásokat, valamint összefüggésüket a kéziratokkal ugyancsak Karácsonyi Béla ismerteti.

⁵ Karácsonyi Béla: Chronica Hungaro–Polonica, pars I. Textus cum varietate lectionum. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Historica, tomus XXVI. Szeged, 1969.

⁶ David, Pierre: La prétendue chronique hongaro–polonaise. (Études historiques et littéraires sur la Pologne médiévale IV. Paris, 1931. Legutoljára pedig Grzesik, Ryszard: Kronika wegiersko–polska. Poznań, 1999.

⁷ Karácsonyi Béla, 1964. 3. p. az 1. számú jegyzetpontban.

Ennek köszönhetően aztán mind a krónika szerzőjének, mind pedig keletkezése idejének a kérdése vitás. Az a tény, hogy a krónika kézíratai kivétel nélkül Lengyelországban maradtak fenn, illetve, hogy a középkori lengyel történeti irodalom kétséget kizárólag használta is e kéziratokat, arra indította a kutatókat, hogy a mű szerzőjében valaki lengyel vagy Lengyelországból, közelebbről Krakó környékéről származó egyházi személyt lássanak, aki a XIII. század második felében élt⁸. Erősítette ezt a véleményt, hogy a krónikának főképpen a magyar történelemről való ismeretei tévesek: a hazai kutatók éppen ezért elképzelhetetlennek tartották, hogy szerzője magyar legyen. A kivétel Ryszard Grzesik, aki feltételeken ugyan, de Kalán pécsi püspöknek, III. Béla és II. András királyok kancellárjának a személyében véli megtalálni a szerzőt, s ennek megfelelően a krónika keletkezését is a XII—XIII. század fordulójára, vagy a XIII. század legelső évtizedeire teszi.⁹

* * *

Mi indokolja ennek a kevésre becsült kis műnek a magyar fordításban való megjelentetését? Az, hogy meggyőződésünk szerint további tartalmi vizsgálatokat igényel. Ebből a szempontból nemcsak az lehet érdekes, hogy milyen politikai körülmények indították az ismeretlen szerzőt műve megírására, hanem az is, hogy alkotás-lélektani szempontból miért éppen úgy írt, ahogyan, azaz mivel magyarázhatóak a tévedései? Nem hibetjük, hogy tudatosan hamisította a valamilyen, azóta talán elveszett, de kétségkívül magyar forrásból megismert adatokat: inkább az az olvasó érzése, hogy amikor készíttést érzett a műve megírására, akkor sok-sok év távlatából próbált visszaemlékezni mindarra, amit Magyarország történetéből valamikor, valamilyen körülmények között megismert. Nem meglepő, hogy emlékezete nem működött pontosan: megőrizhette azonban a valódi tényeknek rosszul összekapcsolt foszlányait, s a modern kutatás ezt minősíti hamisításnak. S ha ez valóban így történt, akkor maradt némi esély arra, hogy a krónika forrásnak minősüljön a történeti kutatások számára. Erre csak egyetlen példát legyen szabad említeni: „Alba mocsara”, amely Alba királyról – akinek személyében nyilvánvalóan Aba Sámuel és az Albusnak is nevezett I. András személye keveredik – kapta a krónika szerint a nevét, nagy valószínűséggel azonos Abasárral, ahol a XIV. századi krónikakompozíció szerint Aba Sámuel eltemették. A „hiteltelen zagyvaság” tehát ilyen formában őrzött meg egy hiteles tény – és ha itt megtette, másutt is megtette.

Nem reménytelen tehát a krónikában megőrzött hiteles tények feltárása és ehhez a munkához szeretne segítséget nyújtani a jelen fordítás – amelyet a fordító tisztelettel ajánl Bonfini fordítójának.

⁸ Deér József: Chronichon Hungaro–Polonicum. Praefatio. Scriptores Rerum Hungaricarum Tempore Ducum Regumque Stirpis Arpadianae Gesstarum I–II. Budepestini, MCMXXXVIII. 296–297. p.

⁹ Grzesik, Ryszard, 1999. 216. p.

1. Kezdődik a magyaroknak a lengyelek krónikáival összekapcsolt és összevegyített krónikája, valamint Szent István élete

Minden nagyon jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről van és a világosság Atyjától száll alá. Ennek az Atyának a legjobb ajándéka a mi urunknak, Jézus Krisztusnak a szenvedése és dicsőséges feltámadása és mennybemenetele minden tájakra bőségesen áradván, mert Ő azt akarja, hogy minden ember üdvösséget nyerjen, előmlött a magyarok napkeleti területére is, akiket Jézus Krisztus, aki mindenható Isten, az ő csodálatra méltó bölcsességével nem a saját területükön, hanem másén, amelyet Szlavóniának neveznek, méltóztatott sok küzdelem és viszontagság után a katolikus hitre szólítani.

Amikor pedig királyuk, akit saját nevének Aquilának neveztek, betelt arannyal és ezüsttel és drágakövekkel, valamint az embereknek és állatoknak, szárnyasoknak és erdei vadaknak az igen nagy sokaságával olyannyira, hogy a világnak minden tájékáról hozzája özönlöttek a gyönyörűségek, felfuvalkodott és felmagasztosult az ő szíve és elhatározta a lelkében, hogy a föld minden országait és minden népeit összezúzza és a saját uralma alá igázza. Parancsolat jött tőle, hogy az összes tartomány, amely őt félté, hatalmas háborúkra készen és felfegyverkezve gyülekezzenek. Amikor összegyűltek és megszámlálhatatlan mezőt elborítottak, kiválasztott száz sereget a legvitézebb és a hadakozásra legkészségebb férfiak közül, senkitől nem kérve tanácsot, nehogy valaki restsége, vagy birtokainak szeretete, vagy felesége és gyermekei iránti fájdalom miatt lebeszélje őt, hanem teste derekasságával és szíve állhatatosságával tervet szőve, Litvánia ellen indította seregeit, akiket tüstént leverte és minden földet elpusztított. Miután őket alávetette, betört Skóciába, ahol Szent Brandanus nyugszik, és hatalma alá igázta azt. Innét pedig Dáciába hatolván, csatát vívott velük, s ők megfutamodván előle, sokakat megölt közülük, a többieket pedig a saját uralma alá vetette. Összegyűjtve pedig Dáciában a hajókat, tengerre szállott és ott, ahol az a folyó, amelyet Rajnának mondanak, a tengerbe ömlik, a Rajnán felemelt evezőkkel belépett Németországba és megérkezvén Köln kiváló városához, ott táborot vert.

Te pedig ...

2. A tizenegyezer szűz legyilkolásáról

Majd szembe jött vele a tizenegyezer szent szűz, akik Rómából érkeztek, miután meglátogatták Szent Péter és Pál apostoloknak a küszöbeit. Amikor meglátták ezeket, nagyon megrettentek az örök és sebesen hírül adták a királynak, miután még senki sem háborította meg őket azóta, hogy beléptek Németországba. A megrettent király és serege gyorsan kivonult Krisztus szüzei ellen és elkezdte

lemészárolni őket. Amikor pedig már csaknem mindenkit lemészároltak, maga a király is Krisztus szüzéhez, Orsolyához sietett, és meglátta őt és megismerte, hogy szűz és nem férfi, így szólott hozzája: „Ó, ha a te oly nemes szüzességed hírvivőt küldött volna királyi nagyságunkhoz és jelentette volna nekünk a te dicsőséges jöveteledet, katonáink vadsága sohasem mészárolta volna le a te seregedet. Így, mivel ez tudatlanság miatt történt, ne akarj társaid miatt keseregni, hanem vigasztalódj meg inkább, mivel hozzám jössz majd feleségül és minden országok királynéja leszel.” Felelvén neki, így szólott Boldog Orsolya: „Te ellenséges, vad és vakmerő kutya, én az egek királyával házasodtam össze, reád pedig, aki mint ellenséges sárkány, felfalod a keresztényeket, úgy tekintek, mint az ördögre!” S mivel megértette, hogy hadserege előtt gyalázták őt, a király erősen megharagudott és megparancsolta, hogy vegyék fejét a többi szűzzel együtt.

Egy pedig, akinek neve Cordula volt, élve rejtőzködött a holttestek között. Amikor pedig éjfél lett, Jézus Krisztus tündöklő fénnel és éneklő angyalokkal leszállott és az egek királyságába vitte Szent Orsolya lelkét, valamint a szent szüzek lelkeit. Midőn ezt látta Szent Cordula, igen keservesen elkezdett sírni, hogy elhagyta társait. Amikor pedig megvirradt, rögvest fölkel és járkálni kezdett a holttestek között. Ezt pedig meglátván az egyik pogány, kardjával levágta a fejét.

Te pedig ...

3. Atyla király győzelméről

Megindította pedig a táborát Kölnből Ausztriába, s ott csatázott Theutonia királyával. Legyőzvéen őt, bevonult Apuliába, s ott csatába bocsátkozott a frankokkal és normandiaikkal, s győzelmet szerezvén felettük, nagysága alá igazta őket. Ezután átkelvén a hegyeken Lombardiába és egy számos várossal teli, falakkal ékesített, igen magas tornyokkal díszített sík földet találván, elpusztította azt a földet, a falakat szétszórta, a tornyokat lerontotta. Oly nagy ellenségessége miatt pedig elnevezték Isten csapásának.

Az egész világot pedig bejárni akarván és a római birodalmat a hatalma alá hajtani kívánván, Rómába indította a hadseregét és talpig fegyverben, vad lélekkel vonult annak élén. Éjszakázásának első állomásán, amikor egy szobában aludt, látomásképpen egy szent angyal jelent meg előtte, mondván: „Megparancsolta neked az úr Isten, Jézus Krisztus, hogy vadságoddal ne lépj be a szent városba, Rómába, ahol apostolaim tetemei nyugszanak, s ne merészd azt megtámadni, hanem fordulj vissza és kiválasztottamat, Kázmér királyt, aki engem Szlavónia és Horvátország részeiben szívének és elméjének teljes szenvedélyével, hűségesen szolgált egész életében, bosszuld meg: állj bosszút azokon, akik árulással gyalázatosan meggyilkolták őt, mivel megmondották: »sohasem lesz ki-

rály fölöttetek, hanem mi magunk fogunk uralkodni». Megcselekszem pedig majd, hogy nemzetséged teutánad alázatosságban meglátogatja Rómát és birtokolja az örök koronát.” Ezeket mondván, eltávozott az angyal.

Amikor pedig reggel lett, a király elindította seregeit ahhoz a városhoz, amelyet Velencének neveznek, s onnét tovább vonulva megérkezett a tenger partjához és ott egy új várost épített, s azt nevének tiszteletére és az utódok emlékeztetére Aquileiának nevezte el: tehát Aquiláról, a magyarok királyáról vette a város a nevét. Innét pedig megindult ő és a hadserege, s átkelt Karinthia havasain, s megérkezett Horvátország és Szlavónia határaihoz a Száva és a Dráva folyók között, s ott felvonultak ellene Horvátország és Szlavónia fejedelmei és ellene vezették seregeiket, s rásugárzott a nap az aranypajzsokra és visszaragyogtak azoktól a hegyek, s nyolc napig tartó, nagy csatát vívtak. Aquila király kezébe adta pedig őket Isten a királyuk, Kázmér miatt, akit elárultak és gyalázatosan meggyilkoltak; levágták pedig a szlávokat és a horvátokat, mások megfutottak és megint mások fogságba estek. Amikor pedig a diadal után átkelt a folyón, amelyet Drávának neveznek, s meglátta a sík és termékeny földet, s kiszámolta, hogy a keleti Magyarország földjéről való kijövetel óta már huszonöt esztendő forgott el és megérezte, hogy az annyi háborúban aratott győzelmek után megfáradt, elkezdett gondolkodni, hogy mit is kell tennie: vajon vonuljon vissza a saját földjére, vagy vegye birtokába ezt az elfoglaltat? Így miután sok napot töprengéssel és szomorkodással töltött a király, az látszott számára egy jó tervnek, hogy ha házasságot kötnének szláv és horvát asszonyokkal, akkor ily módon békében és nyugalomban birtokolná a földet. Amikor ezt a hadserege elé terjesztette, minden embernek tetszett a terv. Bejárta pedig a földet és gyönyörködött abban, mint az ígélet földjében, mintegy az izraelita nép számára adatott földben. Hírvivőket küldvén pedig, megkapta a szlávok fejedelmétől a leányát ugyanabból a törzökből és feleségül vette azt, s hasonlóképpen a hadserege is ugyanabból a törzökből való asszonyokkal házasodott össze. Átkelvén pedig a Dunán, sík és mezős földet talált, amely zöldell a dúsan sarjadó füvektől, teli volt pásztorokkal és barmokkal, vagyis szarvasmarhákkal és szilaj csikókkal. Mert azon a földön csupán pásztorok és szántóvetők éltek. Szlavónia és Horvátország királya pedig a tenger partján abban a városban gyönyörködött, amelyet Siplethnek mondanak: ezt Szent Pál apostol térítette meg a keresztény hitre és bírta öt esztendőn keresztül magát a püspöki székét is, s püspökké rendeltetvén, azután ment Rómába.

Ezután pedig megindult és átkelt azon a folyón, amelyet Tiszának mondanak, s ott egy még síkabb és tágas földet talált, amelyben még jobban elkezdett gyönyörködni. Akkor magához szólítván a teljes hadseregét, hadseregének dicséretére és dicsőségére Magyarországnak nevezte el azt. S felosztotta a fejedelmek és bárók között a földet, nagy birtokokat adományozván nekik és min-

denkinek az egyetértésével elrendelte, hogy ha a felesége sok fiakat szülne, akkor az elsőszülött uralkodjék mindenk fölött.

Ezután pedig a felesége szült egy fiút, akinek a Kálmán nevet adta és aki Horvátországból kapott feleséget. Amikor pedig megöregedett Aquila, a földek hírneves győzője, összegyűjtve a föld összes fejedelmét és nagyurát, a fiának, Kálmánnak a kezébe adta az országot és meghalt. Atyjának halála után pedig Kálmán felesége fiat szült, akit Bélának neveztek el. Ő pedig, miután az atyja meghalt, visszavonult városába, Aquileiába és ott a konstantinápolyi császártól görög feleséget kapott. Ezután pedig megindulván, megérkezett a földjére, Szlavóniába, amelyet a nagyatyja Magyarországnak nevezett el. És itt a felesége fogant és szült egy fiút, akit Gézának nevezett el és aki Lengyelország tartományából, Krakó városából Meskó fejedelem Athleita nevű nővérét kapta feleségül: ő pedig keresztény volt, átítatva a tudományokkal és a Szentlélek által megtöltve a szent iratokkal. Ő kezdte el pedig, hogy a férje megtért Krisztushoz, megtartotta a katolikus hitet és felhagyott a bálványok tiszteletével. Igen gyakran hízelgő és mézédés beszédekkel szólván hozzája, elérte, hogy megismerje Krisztust és igaz istenként higgye Őt, mivel írva vagyon, hogy a férfiú megszenteltetik a hívő asszony által. A lelki kegyelem fényének közeledtére minden kereszténynek, aki a fejedelemségébe be akart jönni, a vendégbarátság és a biztonság kegyét kívánta nyújtani. A papoknak és a szerzeteseknek felhatalmazást adott, hogy a jelenléte elé járuljanak és beszélgessenek vele. De minek többet? Elérkezett az égből elrendelt idő; ő hitt és háza népével együtt megkeresztelkedett Jézus Krisztus nevében.

Te pedig ...

4. Gézáról, az első keresztényről

Amikor túlságosan is aggodalmaskodott a szentségtörő szokások lerombolásában és a püspökségeknek az egyház előmenetelére való felállításában, az Úr csodálatos látomással vigasztalta meg őt: felvirradván a hajnal, megjelent előtte egy gyönyörű kinézetű ifjú, aki ezt mondotta neki: „Béke neked, Géza, az Istennek kedves keresztény! Megparancsolom, hogy légy biztos a te aggodalmaskodásod felől, mivel megengedett neked, amit az eszedben forgatsz. Jön majd egy tőled születendő fiú, akire az Úr mindezeknek az elrendezését az isteni bölcsesség tervéből rá fogja bízni. Ő egy lesz az Úr által kiválasztott királyok közül, aki a földi élet koronáját az örökkévalóval fogja felcserélni. Mindazonáltal a lelki követségben hozzád küldendő férfiút tiszteletteljesen fogadd, tisztelettel bánj vele, buzdításainak a hűséges szív helyeslését nyújtsad!” Felserkénvén a fejedelem, a látomást kábultan előbb magában, majd a Krisztust hívő övével megbeszélvén, alázatosan hálát adott Istennek. S íme, jelentik neki a boldogsá-

gos Adalbertnek, Csehország főpapjának az érkezését, hogy megtérítse őt. Öröm támad Krisztus új katonáiban, a fejedelem elébe megy Krisztus apródjának és tiszteletteljesen fogadja. Mindenütt gyülekezése lesz tehát a zabolátlan népnek, folyamatosan buzdítások lesznek Szent Adalbert püspök által, megtérítetnek és megkereszteltetnek az ország neveltjei, sok helyeken egyházak állítatnak.

Emellett a feleségét, Athleidát, aki már közeledett a szüléshez, ilyen látomással akarta az isteni kegyelem megvigasztalni. Megjelent ugyanis neki a látomásaiban a szent és első vértanú István levitai ruházattal felékesítve, aki ilyenképpen kezdett el hozzája beszélni: „Bízzál az Úrban, Athleida asszony, és légy biztos, mert fiút fogsz szülni, akinek, mint elsőszülöttnek jár a korona és az ország, s az én nevemet ruházd majd reá!” S amidőn az asszony csodálkozva válaszolt neki: „Ki vagy te, uram, vagy mely néven neveznek?” Ő ezt mondta: „Én vagyok István első vértanú, aki Krisztus nevéért elsőként szenvedtem vértanúságot.” Ezt mondván, eltűnt.

Megszületik eközben a fejedelemnek az Isten által megjövendőlt fia, akit az Úr ismert, mielőtt még a méhben megfogant volna, s akire István első vértanú a saját nevét ruházta, mielőtt még megszületett volna. Őt az Isten által kedvelt Adalbert püspök hite erényének megfelelően a keresztség szentelt olajával megkenté és az István nevet ruházta reá. Növekedett a gyermek, tápláltatván a gondos nevelés által, s miután a gyermekévei eltelték, atyja összehívván Magyarországnak főembereit, a nép élére állította őt, hogy majd uralkodjék őtána.

5. A koronának a magyarok királya számára való kéréséről

Ezután betelvén napjai, az Úr megtestesülésének 997. esztendejében elhagyván a világ semmire való viszontagságait, az égi örömbé hívatott. Ezért István tanácsot tartván a föld püspökeivel és főembereivel, atyja halála után a negyedik esztendőben az isteni kegyelem intéséből elküldte Asztrik főpapot a szent apostolok küszöbéhez, hogy Szent Péternek, az apostolok fejedelmének az utódjától, az apostoli úrtól kérje, hogy a Magyarország részein kivirult zsenge kereszténységnek bőséges áldását küldje el és méltóztassék őt is megkoronázni a királyi koronával.

Talán éppen ugyanebben az időben Meskó, a lengyelek fejedelme övével együtt befogadván a keresztény hitet, a római szék Leó nevezetű főpapjához követeket küldött, hogy erősítse meg őt és kérte, hogy apostoli áldással támogassa és királyi koronával koronázza meg. Eléje járulván Lambert, Krakkó városának a főpapja, alázatosan előterjesztette a kérést, így szólván: „Könyörög szentséged előtt, szentatya, Meskó, a lengyelek fejedelme, hogy kegyes jobboldal megáldva, méltóztassál őt királyi koronával megkoronázni!” A rábólintván a

kérésére, a pápa már egy jeles művű koronát készíttetett és elhatározta, hogy elküldi oda azt az áldással és az ország dicsőségével együtt. De mivel tudta az Úr, hogy kik lesznek neki kedvesek a jövőben, ennél fogva előre tudván rendelte el, hogy szent kiválasztottját, Istvánt koronázzák meg szerencsésen az ideig való koronával, hogy azután még szerencsésebben az örökkévaló koronával legyen felékesítve – amiképpen szent angyala által megígérte az ősatyjának, Aquilának: „Mivel a te magvadból származik majd, aki alázatosságban fogja Rómát meglátogatni.”

6. Mi okból és miképpen nem adatott a korona a lengyeleknek?

Így tehát kitűzve a nap, amelyen a csodálatos munkával elkészített koronát el kellett küldeni Meskónak, a lengyelek fejedelmének, éjszaka, amely azt megelőzte, látomás által Krisztus hírnökeként egy angyal jelent meg a pápának és azt mondotta neki: „Tudd meg, hogy a holnapi napon, az első órában egy ismeretlen népnél, egy napkeleti törzsöknél, Magyarországnak a követői jönnek el hozzád, s nemzetségüknek vadságát elvetve, alázatosan leborulva követelnek majd tőled fejedelmüknek, Istvánnak királyi koronát az apostoli áldás adományával együtt. A koronát tehát, amelyet Meskónak, a lengyelek fejedelmének készítettél, vitatkozás nélkül adasd a magyarok fejedelmének, ahogyan követői kérik majd: tudd meg, hogy az ország dicsőségével együtt életének érdemeiért neki van rendelve az. Annak pedig, aki követelte azt, nem adatik, mivel a nemzetsége eltávozik tőle: inkább leli majd örömét az erdők, mint a szőlők növekedésében, inkább a szőlők és a dús füvek, mint a gyümölcsök és értékes gabonák sarjadásában; inkább kedveli majd az erdők vadjait, mint a mezők juhait és barmait, inkább az ebeket, mint az embereket, inkább az egyenetlenséget, mint az igazságot, inkább az árulást, mint az egyetértést, inkább a zsarnokságot, mint a szeretetet. És lesznek, mint az embereket és állatokat elnyelő fenevadak, s mint földjük szívét marcangoló viperafajzatok, akik elfeledkeznek teremtő urukról, saját ostoba hatalmukban bíznak és nem hisznek a szent jövődölések parancsolataiban: mivel én, a negyedik és ötödik nemzedékre bosszúval sújtó, erős Úristen az engem megszorítókat megszorítom és nem megy el előttem sem a rossz büntetlenül, sem a jó jutalmazatlanul. Az ezután következő nemzedékükön, megszánya azt, megkönyörülök majd és felmagasztalom, s az ország koronájával megkoronázom. Úgy cselekedjél pedig, ahogyan megmondtam!” És rögvest eltávozott tőle a szent angyal.

Az e látomás módja szerint előírt napon tehát, az első órában megérkezett a pápához Esztergom városának a főpapja, név szerint Asztrik, hogy a reája bízott feladatot teljesítve, adja azt elő, s ő a magyarok szent fejedelmének viselt dolgait rendben megjelentve, az apostoli széktől, ahogyan fentebb mondtuk,

a jelvényeket kérte. Mindezt meghallgatván, erősen megörült a római szék főpapja és a koronát jóakaratóan átadta, ahogyan kérték, s ezenfelül mintegy az apostolság jeleként küldött egy keresztet, amelyet a király előtt kell hordozni. Az apostoli áldásról való levelet tehát, amelyet a koronával és a kereszttel együtt kiváltságképpen adott ki, kiközösítés köteléke alatt megerősítette. Majd Asztrik, a magyarok főpapja mint hűséges követ az apostoli széktől megkapván az áldást, s a római udvar bíborosaitól és udvaroncaitól szabadságot kérvén, gyors menettel, örvendezve és ujjongva Magyarországra sietett.

Másnap pedig jött a lengyelek főpapja, Lambert és alázatosan a lábai elé borulván, emlékezetébe idézte a legfőbb főpapnak a koronát és az áldást, amelyeket fejedelmének, Meskónak ezen a napon ígért megadni. Válaszolt neki a pápa, így szólván: „Eljött urad rokonának, Magyarország fejedelmének a követe és magával vitte a nagybátynak ígért áldást!” Amikor pedig a főpap ezt meghallotta, jajszékelve és kiabálással kezdte kérlelni a szent pápát, mondván: „Vajon csupán egyetlen áldásod van, atya? Esdekelve kérek, hogy áldd meg az uramat!” Válaszolván neki a szentatyá, ezt mondotta: „Tartsatok bűnbánatot a bűneitek miatt, mivel még ha az úr Jézus Krisztus most haragos is irántatok, a jövőben visszafogad benneteket a kegyelmébe egyformán az ideig való és az örökön való koronával!” Ezeket hallván a követ arccal a földre borulván, megzavarodott. Amikor így látta őt a pápa és megsejtette, hogy megzavarodott, ekképpen vigasztalta őt, hogy kétségbe ne essen: „Ne kételkedjék a te hitvallásod Isten kegyelmében és ne gondolja, hogy teljesen eltávozott tőletek az Isten, s hogy a ti keresztény népeteket a feledésnek adta, ha szent angyala által látomásban azt parancsolta nekem, hogy fejedelmed unokaöccsét, Istvánt a magyarok népe számára, amely vad és kereszténysége zabolátlan, királlyá koronázzam és koronával tiszteljem meg! Nektek pedig tisztességetekre és dicsőségetekre cselekedte ezt az Úr, mivel az anyja által, aki nővére a lengyelek fejedelmének, a te uradnak, térítette meg a keresztény hitre férjét, Yessét, a magyarok fejedelmét a hadseregével együtt, s fiát a szent apostoloknak, Péternek és Pálnak az oltalma alá helyezte. Az úr Isten az oka tehát annak, hogy a nagybáty és az unokaöcs között, a lengyelek és a magyarok hadserege között ne támadjon fel az irigység és a gyűlölet szikrája. Elrendeljük és megerősítjük: a kiközösítés és a szent apostolok, Péter és Pál haragja alá adjuk azokat, akik elsőként felkelnek akár lengyelek a magyarok ellen, akár magyarok a lengyelek ellen, amíg az egyház iránti tiszteletben és a tiszta keresztény hitben megmaradnak!”

Miután pedig ezt a kiváltságot megerősítették és érvényesítették, a lengyelek követe a magyarok királyához, Istvánhoz akarván menni, megtalálta a magyarok követét Velence városában, amely a tenger fölött helyezkedik el. És ott csodálatos módon találkoztak és beszélgetvén, szerencsét kívántak egymásnak, mivel amaz a koronát és a korona dicsőségét vitte, a lengyelek követe pedig a békeség és a barátság megerősítését. Amidőn pedig egy nap távolságra voltak Fehér-

vár városától, hírvivőt küldtek előre és jelentették a királynak szerencsés megérkezésüket. A király a püspökökkel és papokkal, valamint a sok összegyűlt néppel együtt eléjük ment, s dicsőséggel és tiszteletteljesen fogadta őket. Amidőn pedig felkeltek az imádkozásból, az összes nép előtt nevének dicséretére és dicsőségére elbeszéltek neki, hogyan munkált Isten csodálatos módon velük.

7. Magyarország királyának a találkozásáról Lengyelország királyával

Miután megkapta a királyi méltóság jelvényét, Isten legszentebb férfia, István, a magyarok királya királyi módon kibővítvén, rendbe tette a püspöki egyházakat és elegendőképpen feldíszítette azokat keresztekkel, edényekkel és egyéb, az Isten szolgálatához tartozó felszerelésekkel aszerint, amire bármelyiknek közülük szüksége volt.

Azután pedig, hogy három hónap eltelt a megkoronázása óta, Lambert, Krakkó városának a főpapja eléje járulván, engedélyt kért tőle és emlékeztette őt a béke és barátság megerősítésére. Akkor ő késedelem nélkül elküldte Asztrik esztergomi főpapot és hadseregének Alba nevezetű fővezérét nagybátyjához, Meskóhoz, Lengyelország fejedelméhez, kérve őt, hogy országnagyaival együtt jöjjön el Lengyelország és Magyarország hatáira. Ő egybegyűjtvén teljes hadseregét, eljött a királyhoz Esztergom elé, s ott, Lengyelország és Magyarország határán felállította sátrait. A lengyelek határai ugyanis a Duna partján, Esztergom városánál végződtek, s onnét Eger városához mentek, onnét ahhoz a folyóhoz, amelyet Tiszának neveznek és abba beleszakadván, elkanyarodtak azon folyó mentén, amelyet Ceplának mondanak, egészen Sóváríg és ott lett végük a magyarok, ruténok és lengyelek között.

Másnap pedig már napkeltekor találkoztak és egymással a béke csókját váltották, s kezükkel egymást átölelve az esztergomi székesegyházhoz mentek, amely ekkor épült fel újonnan Szent Adalbert vértanúnak, a lengyelek és magyarok apostolának a tiszteletére. A legfőbb főpap pedig a szent oltár szolgálóival és más főpapokkal együtt köpenyekbe és püspöksüvegekbe öltöztvén a mise tartására, mint az égen csillogó csillagok, ragyogtak, s István király is magára öltvén a szent öltözetet és megkoronáztatván a királyi koronával, mint a csillagok között a nap, kiragyogott közülük, s ahogyan a szent körmenet után vonult, vállától az összes nép fölé magasodott. Miután pedig megtörtént a körmenet, kihirdették Isten ígését, felnyitották a szent római kúria kiváltságlevelét, pontosan felolvasták a teljes nép füle hallatára és kinyilvánították mindkét nép előtt, hogy a béke és barátság megerősített. Tetszett ez mindenkinek és saját kezük által való esküvel megerősítették.

Ezután a Szentháromság officiuma kezdődött: „Áldott legyen a Szentháromság ...” A szent ostyát pedig a király, a fejedelem és az egész nép számára

Asztrik főpap nyújtotta át. Elfogadtatván a béke és bevégeződven a mise, visszatértek a sátraikhoz, s ott örömben és vidámságban, evéssel és ivással, hegedűk és sípok, dobok és lantok hangjára való muzsikában és táncban nyolc boldog napot töltöttek. És e napok ilyen módon szerencsésen eltelvén, a lengyelek hadseregét a nagyobbtól a kisebbig ajándékokkal halmozták el, az unokaöcs pedig sok jószágot ajánlott fel a fejedelemnek.

Ezután elváltak egymástól; a lengyelek fejedelme Sóvárra vonult, a magyarok királya pedig Fehérvárra, az ő kedves városába sietett.

Ezen király eközben hűséges volt minden cselekedetében és teljesen Istennek szentelt, fogadalom és felajánlás által magát az országával együtt az örök szűz Istenanya, Mária – akinek dicsősége és tisztelete oly nevezetes a magyarok között – oltalma alá helyezvén szüntelen való imáival. S hogy az ő oltalmának nagyobb könyörületességét elnyerhesse, magában a királyi székvárosban, amelyet Fehérvárnak neveznek, az Istenanya dicsősége és neve alatt hírneves és hatalmas egyházat kezdett építeni csodálatra méltó munkával. Miután ezen egyház teljesen felépült, a királyi felség a felszentelésben a magáénak tartotta meg azt és olyan szabadsággal erősítette meg, hogy az érsekek és a püspökök közül senki se rendelkezék benne semmiféle joghatósággal. Azután bőkezű ellátást rendelt a kanonokoknak, akik azt az egyházat az Istenanya tiszteletére igazgatják. Megtérésének a kezdetén pedig Jeruzsálem városában kolostort épített a szerzeteseknek, s azt a mindennapi élelmezés végett majorságokkal és szőlőkkel gazdagította. Másik monostort is épített Szent István első vértanú tiszteletére Róma városában, Szent Péter egyháza mellett és itt tizenkét kanonokot helyezett el, s őket majorságokkal és szőlőkkel gazdagította. Vendégházakat is épített pedig a zarándokok befogadására, s ezeket jól körbefalazta és bőkezűen megadományozta. Méltán nyerte el tehát az egész földkerekségen a híres apostol nevet, mivel jóllehet ő maga nem vállalta magára az evangélium hirdetésének a tisztét, mint kiváló igehirdető és tanítómester azonban vigasztalást nyújtott a népeknek.

Az egyik éjszaka pedig isteni figyelmeztetésre, anélkül, hogy bárki is tudott volna róla, egyedül a templomba ment és leborulván, könyörgést terjesztett az Úr elé az országáért. És amidőn meghallotta ott, hogy egy elgyengült és láztól levert szegény ember nyögdéssel és jajgat, a ruhával, amelybe öltözve volt, a szegényt betakarta és a kezét reá téve, a betegségből meggyógyította. S azt akarta, hogy az isteni erény és kegyelem megmutatkozzék az életében, hiszen ahányszor csak eljutott a fülébe valamely embernek a betegsége, küldött annak orvosság gyanánt egy darabka kenyeret vagy illatos gyümölcsöt, ami akkor éppen a keze ügyében lehetett és parancsot is küldött, hogy egészségesen álljon talpra, s a szavát Isten engesztelése kísérvén, a beteg az egészségét rögvest visszanyerte.

8. Magyarország királyának valamely látomásáról és a császár elleni győzelemről

Valamely éjszaka tehát valamilyen kinyilatkoztatás által álmából felébresztetvén, megparancsolta, hogy valaki lovas futár egy nap és egy éjszaka alatt nyargaljon az erdélyországi Fehérvárra és mindenkit, aki a földeken van, tereljen a lehető leggyorsabban a megerősített városokba. Előre megmondotta ugyanis, hogy reájuk fognak törni a keresztények ellenségei, tudniillik a besenyők, akik akkor a magyarokat fenyegették, és zsákmány végett fel fogják prédálni a birtokaikat. A hírnök alig teljesítette a király parancsát, s íme, megérkezett a pogányok váratlan veszedelme tűzzel és fosztogatással; de Isten bosszúja által az egész elpusztított. Ebből a szent férfiú érdemei által nyilvánvalóvá tétetett az, hogy mindenki, aki meg akarja őt támadni, félje Istent, aki az ő pártfogója.

Ezek után pedig hírül adják, hogy Konrád római császár erős sereggel megtámadta Magyarország határait. Tanácsot tartván a király a püspökökkel és a főemberekkel, a haza védelmére az egész Magyarország fegyvereseit összegyűjtötte ellene; előbb azonban megfontolván, hogy semmit sem tehet Krisztus segedelme nélkül, kezét és szívét az égre emelve és úrnője, az örök szűz Mária elé tárva a sérelmeit, ilyen beszédre fakadt: „Ha kedved telik benne, égnek és földnek parancsoló asszonya, hogy ellenség pusztítsa el örökségednek a részét és kirtsa a kereszténységnek a zsenge ültetvényét, rábízom azt a te rendelkezésedre és akaratodra.” Ezeket mondván, általa már szinte megvigasztaltatott és bizakodva ment az ellenség elleni csatába. Felidézvén pedig magában Sándor király szavait, aki ezt mondotta: „Illik kiállni a hazáért, illik örködni a haza és a tisztesség dicsősége fölött”, nagyon megerősítette a lelkét. Másnap pedig Isten könyörülő kegyelméből hírnök jött a császártól és jelentette annak visszafordulását. Miután ellenségei visszavonultak, Isten férfja megértvén, hogy a boldogságos Szűz imái által szabadított meg, térdre borulva és kezét az égre emelve mondott köszönetet Krisztusnak és az ő dicsőséges szülőanyjának, s kérte az Úrtól, hogy ő legyen országának a védőasszonya, s ott fogadalmat is tett. Az övének oly hirtelen való megfutamodása miatt megrémült császár pedig tudakozódván tőlük, hogyan esett, hogy mindenki megijedt és hogy a saját hírnöke által adták hírül a visszavonulásukat és hogy az ő hatalmára igen nagy szégyent hoztak, elismerték, hogy mindez Isten akaratából és a király szentségéből volt.

Ugyanezen szent király a királyi rendelkezések gondjával foglalatostkodván, a nappali időt megbeszélésekkel és tanácskozásokkal töltvén, nem szűnt meg az éjszaka csendjében magát a virrasztásokra és az imádkozásokra szentelni, az időt elmélkedéssel tölteni, könnyeket ontani, Istenhez szólani és kérve kérte, hogy az igaz bíró mérséklete könyörületesen szálljon alá az ítélezések mindennapos vitáira.

9. A király ájtatos imáiról és fiának, Imrének a haláláról

Az egyik éjszakán tehát, amikor nyáridő lévén, a mezőkön felállított sátrakban szálltak meg és a többiek mély álomba merültek, ő felkelvén a fekhelyről, Istenhez könyörgött saját és népe tudatlansága miatt. S amidőn már hosszabb időn keresztül belemerült az imádkozásba, a fölötte kifeszített sátor felemelkedvén a földről, oly sokáig kezdett függeni a levegőben, amíg Isten férfia el nem oldozta lelkét az elmékedéstől és az imádkozástól. Ez megnyilvánult valamely jámbor életű férfiú előtt. A szent király a Szentlélek által megtudván, hogy ismeri a vele történtek titkát, magához szólította őt és előbb nyájas szavakkal tudakolta, hogy mit látott, s azután megparancsolta neki, hogy senkinek se mondja el, amíg ő él.

Tudva van, hogy a boldog királyon is beteljesedett: „Mert sok szorongatás közepette kell belépni Isten országába”. Sokféle módon alávetette magát az isteni fenytetésnek: három esztendőn át ugyanis szüntelen betegségben szenvedett; s érezte a korbács fenyegetését a fiának az örök bíró titkos szándékának a reája, miként a boldog Jóbra bocsájtott próbatétele következtében való halálában, akiket zsenge csecsemő korukban vett el Isten, aki adta őket. A haláluk miatt érzett fájdalmat a szülőatya életben maradt gyermekének, a jó természetű Imrének a szeretete által való vigasztalással csendesítette, akit, mint immár egyetlen, nagy szenvedéllyel szeretve és imáiban Krisztusnak ajánlva neki és szülőanyjának, az örök szűz Máriának ajánlott. Azt kívánta minden óhajával, hogy túlélje őt és örököse legyen az uralkodásban. Az úr Jézus Krisztus azonban úgy rendelte, hogy ne a földi királyságban munkálkodva uralkodjék, hanem levetvén a haszontalan test romlandó művét, az égi királyságban diadalmaskodjék az angyalokkal együtt. Majd súlyos betegségbe esvén, Imre, Szlavónia nemes hercege nyolc napon keresztül bágyadozott, a kilencedik napon pedig, a kilencedik órában kilehelte a lelkét, amelyet a szent angyalok fogadtak be a társaságukba. Felesége pedig, aki érintetlen maradt vele együtt, ezután a hetedik napon, egy vasárnapon távozott el az Úrhoz. Ó, Krisztus dicsőséges szüzei, akik szüzességüket oly mértékben ajánlották fel Krisztusnak, hogy még a halálban sem válnak el egymástól!

10. Alba következése atyja halála után a királyságra

Látván pedig a boldog István, hogy utód reménysége nélkül, egyedül maradt, s hogy egyetlen fia, Imre eltemetett, sok-sok napon keresztül gyászolta fiát jámborságának szenvedélyével. Alig mozdította egyszer is ajkait a nevetésre, hanem mindig úgy mutatkozván, mintha Krisztus ítélőszéke előtt állna, megmutatta, hogy imáiban szemeivel az ő jelenvalóságát szemlélve, Krisztust viseli a

száján, Krisztust a lelkében, Krisztust minden cselekedetében. Végre Isten könyörületessége folytán, a viszonzás százszoros jutalmára méltóan Jézus Krisztus vigasztalását várta, hogy látná kisdéd fiát, aki neki születik majd. Azután felesége fogant és szült egy fiút, akit Leuentának nevezett el; ezután fogant és szült egy másikat, akinek a Péter nevet adta. A harmadik esztendőben pedig fogant és szült egy fiút, akinek a Béla nevet adta. Eltelvén pedig a fiúk szülése után hat hónap, Szent István felesége, Magyarország királynéja meghalt. Ő pedig tanácskozást tartván a főemberekkel, feleségül vette Theutoniából Alamania királyának a nővérét, akivel együtt bejött Henrik nevezetű kisebb fivére.

A feleségével való egybekelés után pedig, a tizedik hónapban egy látomásban megjelent neki egy angyal fehér ruhákban, így szólván: „Jöjj hozzám, kedvelt királyom, István, mivel itt van az ideje, hogy az emberek között való munkálódások után megpihenjél a paradicsom örömeiben!” Felserkenvén pedig, szólította a püspököt és elmondotta neki a látomást. Ugyanazon a napon pedig, a kilencedik órában a láztól megérintvén, elgyengült és ágyának esett. S amidőn megértette, hogy elközelgett eltávozásának a napja, előszólította a püspököket, a főembereket és ispánokat, s palotájának első ifjait, és Krisztus szólítása miatt újjongva a tudomásukra hozta, hogy elközelgett testének megsemmisülése. Ezután tanácskozott velük fiainak a neveléséről és szent esküvés alatt a püspökök és Kaul ispán kezére bízta őket; majd a feleségéről és az országról, hogy ő utána ki kormányozná a földet, s a zsenge ültetvényt nem szárítaná ki, hanem keresztényekkel ültetné be: és valamennyiük egyetértésével egy Alba nevű választottak ki maguk közül országnagynak és kormányzónak. Azután atyailag intette őket, hogy őrizzék meg a katolikus hitet, amelyet elfogadtak; szeressék az igazságot, kedveljék az égi szeretet kötelékeit és munkálkodjanak a szereteten, legyenek vigyázással az alázatosságra való törekvés felett, s mindenekelőtt pedig nyújtsanak őrizetet a kereszténység zsenge ültetvényének. Miután ezeket elmondotta, kezét és szemét az égre emelvén, ekképpen imádkozott: „Ég királynője és föld uralkodója és gyámola! Végy oltalmadba: a te védelmed szárnyai alá hagyom a szent egyházat a püspökökkel és a papi renddel, az országot a főemberekkel és a népekkel együtt.” Ezeket mondván, kérte, hogy a gyengélkedők olajával kenjék meg a testét. A kenet után a Hiszekegyet énekelte, végül a Miatyánkot. Utoljára megáldván őket felemelt kezekkel, így szólott: „Úr Jézus Krisztus, a te kezeidbe ajánlom a lelkemet.”

11. István király haláláról és elsiratásáról, és a csodákról

Elérkezett pedig az ünnep, a szent Istenanyának a dicsőséges mennybevitele, amelyre a szokott mód szerint mindenki Fehérvár városába özönlött és sátraikkal beborították a mezőket. Megsiratta pedig őt Magyarország minden népe,

együtt a szegény és a gazdag; a püspökök a papi renddel együtt siralmas énekkel ajánlják a lelkét az Úrnak és újonnan készített márvány sírba helyezik, amelyben még soha nem feküdt senki. A görögöknek pedig valamely szent életű püspöke éppen az eltávozásának az órájában hallotta a Szent István lelkét az égbe vivő angyaloknak az úr Jézus Krisztust dicsőítő kórusát. Ő tüstént hírvivőt küldött Magyarországra, Fehérvár városába, s a hírvivője előadta ezt úgy, amiképpen a szent püspök hallotta és látta. Miután pedig levelet kapott a király elhunytáról a káptalantól, visszasietett az urához Görögországba.

A sírja fölött gyakorta hallatszott az angyalok éneke, gyakorta látszottak égő lámpások a levegőben, sokaknak a gyermekei pedig, akiket betegségükben az ő küszöbeinek ajánlottak, alig, hogy megérkeztek, meggyógyultak a mi urunknak, Jézus Krisztusnak a segítségével. Eltelvén pedig hat hónap a szent férfiú halála után, Alba kezdte el Magyarországot kormányozni.

12. A királyné cselszövéséről a férje, Alba király ellen

Miután pedig eltelt uralkodásának egy esztendeje, a királyné az irigység és gyűlölet szikráját lobbantotta lángra Alba fejedelem ellen, hogy ő méltóbb az uralkodásra, mint Henrik herceg, a királyné édes testvére. S miként a rosszakarat mérgeivel teli vipera, fájlalni kezdte, hogy egyetlen fiút sem tudott szülni; töprengeni kezdett és azt hányni-vetni magában, hogyan adja át fivérének, Henrik hercegnek Magyarországot örökös birtoklás végett, hogyan hajtja azt a saját hatalma alá, István király fiait, akiket Kaul fejedelem nevel, hogyan vesse a folyóba, hogyan adja életüket a halálnak és törölje el az emlékezetüket. Magához szólítván tehát a fivérét, egy titkos helyen elmondotta neki a töprengését és megkérdezte, vajon egyetért-e a szándékával? S miután ő a belegyezését adta, azt tanácsolta neki, hogy menjen Alamaniába és hatalmas hadsereggel térjen vissza onnét, s hatalmas sereggel vonuljon be Magyarországra és igázza azt uralma alá. Miután az isteni akarat megengedte ezt, Henrik herceg erős sereggel belépett Magyarországra és Alba király Esztergom városának ama részéből kivonult ellene, s nagy háború támadott és sokan elestek megsebesülve, és Henrik herceg szerezte meg a győzelmet, s Alba és Kaul meghátráltak előle, s magukhoz véve a király három fiát, Leuentát, Bélát és Pétert, Lengyelországba futottak Dambrovka nevezetű nagyanyjukhoz, az egész Lengyelország nagyhercegnőjéhez: ő ugyanis szintén özvegyi sorban maradván, a fiát, Boleszlót nevelte, aki tizennyolc esztendő, igen erős és kitartó, a harca mindig igen készséges ifjú volt, aki a nemes és zsenge korú árvákat szeretetteljes érzéssel és figyelmesen, nemes nevelőiket, Albát és Kault pedig fényűzően szolgálta és megparancsolta, hogy semmiben ne háborgassák őket, hanem mindent a kedvük szerint tegyenek. Magyarország ki-

rályának a fiai pedig tizenhat esztendőn keresztül tartózkodtak vendégségben Lengyelországban.

Henrik pedig uralkodott Magyarországon és elnyomta őket és minden jószágukat pusztította és más jószágokat botránnyosan elragadott, s marcangolta a földet a hűtlen magyarokkal együtt, akik az ő oldalára állottak, a magyarok nemes nemzetségét pedig prédálta és semmivé tette, a püspököket a papi karral együtt semmibe vette.

13. Hogyan tértek vissza Magyarországra az igaz örökösök, tudniillik a fent mondott fivérek?

Miután hírért vették ennek a zsarnokságnak, Alba és Kaul, nevelői a gyermekeknek, akik már felserdültek, tanácskozást tartván és Isten kegyelme által fellelkesítettvén, a gyermekekkel együtt a fejedelemszönyör elé járultak ott, ahol ő a fiával, Boleszlóval és a bárókkal, Secech-vel és fivéreivel együtt beszélgetve és éppen az ő árvaságukról tanácskozva ülésezett, térdet hajtva a fejedelem és édesanyja előtt, könyörögni kezdtek, hogy hatalmával és segítségével vezesse vissza őket földjükre, Magyarországra és helyezze vissza őket az uralomba, hogy ezen cselekedete által Isten előtt érdemet szerezzen és a köröskörül fekvő földeken a győzelem dicsőséges nevét elnyerje. Kérésükkel egyetértve a fejedelem felsóhajtott. Megindult ugyanis a teljes szíve atyafiai miatt, s a kegyességtől áthatva ezt mondotta: „Álljatok készen és legyetek bátor, állhatatos és erős férfiak, mivel jobb nekünk meghalni egy igazságos háborúban, mint örökségükből kizárva látni atyánkfiait!” És valamennyien egyetértettek ezzel a beszéddel. A király fiai pedig nevelőikkel együtt fejet hajtván, visszatértek szállásaikra. A fejedelem pedig Secech nevezetű udvarispánjával együtt összehívván a tanácsosait, kihirdette a hatalmas háborút.

Amidőn pedig összegyűlt a hatalmas és erős hadsereg, elől vonultak csendben a gyalogosok és íjászok, a király fiai pedig Boleszló fejedelemmel együtt a hadsereg után vonultak, miután nagyanyjuktól megkapták az engedélyt és nagy könnyhullatással békecsókot váltottak. Amikor pedig már azon város mellett voltak, amelyet Pestnek mondanak, ott eléjük vonult Henrik fejedelem, s összecsaptak és sebeket kapva sokan elestek, s megölték Albát egy mocsár mellett, amely a mezők közepén, Pest mellett van, s amelyet ezért neveznek mind a mai napig Alba király mocsarának. Másnap pedig Henrik, a magyarok királya megindította seregeit Boleszló és a király fiai ellen, s megfutamodott és üldözőbe vették őt, s a nyomára akadtak a hegyek között, Esztergom városa mellett és megölték. A királyné pedig meghallván hírért fivére halálának, az igen nagy keserűségtől hirtelen halállal meghalt.

Az ütközet után pedig Boleszló fejedelem összegyűjtve Magyarország püspökeit és nagyurait, beszállott a királyi Fehérvár városába és megkoronázta a királyi koronával István király fiát, Leventét, Pétert és Bélát pedig hercegekké tette. Miután ezeket ily módon megcselekedte, visszavonult saját határaihoz Sóvárra és ott vadászatokkal szerzett mulatságot magának. Hat hónap után hírül adták neki, hogy Levente már meghalt. Meghallván ezt, igen keservesen könnyezni kezdett és gyors meneteléssel Fehérvár városába vonult, s összegyűjtve a föld püspökeit és nagyurait, meg akarta koronázni Bélát, az idősebb fivért: ő azonban mindenkinek az akarata ellenére fiatalabb testvérét, Pétert választotta királlyá, mivel csodálatra méltó szeretettel kedvelte őt. Miután őt megkoronázta, a fejedelem elvonult Karinthiába és ott határjeleket állított fel. Félelem volt ugyanis iránta Karinthia és Németország és Ausztria összes hegyei fölött, mivel Ausztrián keresztül győzelemmel tért vissza Lengyelországba, Krakó városába. Két évvel azután pedig hírül adták neki Péternek, Magyarország királyának a halálát; ő gyors vonulással Esztergomba jött és maga mellé véve Bélát, Fehérvár városába érkeztek és ott a fejére helyezte a királyi koronát, könnyek között kérve az Urat, hogy engedje őt több éven keresztül uralkodni, s hogy ékesítse őt az Isten fiakkal és leányokkal; majd feleséget szerzett neki a római birodalomból, a mennyegző után pedig a fejedelem Oroszországon keresztül bevonult Lengyelországba.

Lengyelország fejedelmének Magyarországról való eltávozása után pedig Béla király felesége fiút szült, akinek az Albert nevet adta. Más fiút is szült, akit Yesse néven nevezett. Megszülte pedig a harmadikat és elnevezte őt Kálmánnak. Megszülte pedig a negyediket és neki a Salamon nevet adta. Megszülte pedig az ötödiket és nevezte őt Lászlónak. Ez a fiú pedig Istennek ajánlatott. Ezt a fiút pedig Oroszország fejedelme, Mistizlaus Halics városából fogadott fiává fogadta, s azért, mert egyetlen leánya volt és nem volt fia, leányával együtt Halics országát örökös birtoklásra átadta neki és ezt esküvel is megerősítette. Miután László mennyegzője ilyen módon, miként Isten elrendelte, végbement, atyja, Béla király ágyának esett és meghalt. Ezután az idősebb fiút, Albertet választották és koronázták királlyá, akinek az uralkodása alatt két fivére, Kálmán és Yesse meghalt, ő maga pedig az ötödik esztendőben gyermekek nélkül meghalt.

Maradt pedig László fejedelem Halicsban, a fivére pedig, Salamon Szlavóniát uralta. Tanácskozást tartván pedig, a püspökök a főurakkal együtt Isten rendelkező kegyelméből az Oroszországban lévő Halics városába siettek és boldog László fejedelmet Magyarország királyává fogadták, és azután Fehérvár királyi városába siettek és királlyá koronázták úgy, hogy ezzel a fivére, Salamon is egyetértett; az istentiszteletet orgonák hangjával ékesítették, s ily módon az egész napot Isten dicsőítésében töltötték. Őt a szent király látomás által meglátogatta és megparancsolta neki, hogy kövesse a lába nyomát. Nagyon kegyes ki-

rály volt ugyanis: a tanácskozásban bölcs, a reája bízott nyáj vezetésében előrelátó és hűséges, az ütközetben vitéz, az erkölcsök egyetemes tiszteletében kiváló. A katonák úgy tisztelték őt, mint atyjukat, nagy szeretettel teli érzéssel szerették őt.

AMEN.